

Haydarabad Oturumu-2017

Nihai 16. Komisyon 9 Eylül 2017

Kitlesel Göçler (On Altıncı Komisyon)

Raportör

M. Maurice Kamto

Çevirmenler

Hasan Basri Bülbül (King's College London)

M. Behesti Aydoğan (Istanbul Şehir Üniversitesi)

Nihai Karar

Milletlerarası Hukuk Enstitüsü,

Kişilere, halklara ve devletlere derinden etki eden milletlerarası kitlesel göçü modern dünyanın en dikkat çekici unsurlarından biri olarak *değerlendirerek,*

Göçmenlerin genellikle kapsayıcı iktisadi ve içtimai ilerlemeye ve sürdürülebilir kalkınmaya olumlu bir katkı yaptıklarını ancak zorla yerinden edilmelerin ve düzensiz göç akışlarının sıklıkla karmaşık sorunlara yol açtığını *kabul ederek,*

Şahs-ı beşerin tabii onurunu ve aile-i beşerin tüm mensuplarının eşit ve gayr-i kabil-i tasarruf haklarını tanıyan Birleşmiş Milletler Antlaşması'yla ve insan haklarının korunmasına dair muhtelif belgelerle ilan edilen ilkeleri; Milletlerarası İnsancıl Hukuk ve Mülteci Hukuku'nun ilkelerini *hatırlatarak,*

Devletlerin kendi sınırlarını kontrol etme; topraklarına giriş ve ikamet konusunda egemenliklerini kullanma meşru hakkını *kabul ederek,*

İnsanlığın mülahazat-ı esasiyesine uygun olarak kitlesel göçmenlerin durumunun devletler ve milletlerarası toplum tarafından özel ilgiyi gerektirdiğini de *kabul ederek,*

Bu bakımdan –hususen– mülteciler, göçmen işçiler ve onların aile mensuplarının kaderi ile ilgili belgelerde şahs-ı beşerin korunmasına dair ortaya konulmuş ilkeleri *hatırlatarak,*

Göçmenlerin kitlesel akışlarının yönetimine müdahil olan muhtelif aktörler arasındaki milletlerarası iş birliği ve devletler arasındaki dayanışmanın önemini *dikkate alarak*,

Bir kitlesel göç durumu ile başa çıkmak için her devletin kapasitesinin dikkate alınması gerektiğini ayrıca *mülhaza ederek*,

Menşee devletlerin mümkün mertebe kitlesel göçe yol açan durumları düzeltmeleri gerektiğini *mülhaza ederek*,

Kitlesel göçee dair Milletlerarası Hukuk'un temel kural ve önerilerinin hazırlanmasının yararlılığına ve gerekliliğine *kani olarak*,

Bu bakımdan Enstitü'nün kişilerin ülkeleri içinde yerinden edilmelerinin farklı yönlerine dair önceki çalışmalarını –hususen Cenevre (1892), Kopenhag (1897) ve Bath (1950) kararlarını– *dikkate alarak*,

Kitlesel göçten etkilenen herkesi kapsamı [amacına] matuf olarak zayıf ve savunmasız şahısların korunmasını genişletmek için geçtiğimiz on yıllar boyunca dünyanın farklı bölgelerinde üstlenilen çabaların önemini *kabul ederek*,

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından New York Mülteci ve Göçmenler Bildirisi hakkında 19 Eylül 2016'da kabul edilen A/RES/71/1 Kararını da *mülhaza ederek*,

Kitlesel göçü düzenleyen andlaşma çerçevesini güçlendirmenin gerekliliğine *kani olarak*,

Aşağıdaki kararı *kabul eder*:

BİRİNCİ KISIM KONU, KAPSAM VE TANIMLAR

Madde 1

Amaç

İşbu kararın amacı milletlerarası kitlesel göçee tatbik olunabilir kuralları hatırlatmak ve geliştirmeye katkıda bulunmaktır.

Madde 2

İşbu Kararın Kapsamı

İşbu karar menşee devletten çıkıştan ev sahibi ülkeye girinceye kadar göçee ve kitlesel göçmenlere –mülteci statüsünü hak edip etmediklerine bakılmaksızın– tatbik olunur.¹

¹ İşbu kararda, “devlet” terimi–koşullara bağılı olarak– göç meseleleri hakkında üye devletlerinin yetki devrettiği bölgesel örgütlere de karşılık gelir.

Madde 3

Tanımlar

İşbu taslak kararın amaçları uyarınca aşağıdaki tanımlar tatbik olunur:

- (a) “Kitlesele göçmenler” başka bir ülkeye iltica etmek veya yerleşmek için topluca [ve] büyük sayılarda kendi ülkelerini terk eden kişilerdir.
- (b) “Geçiş devleti”, göçmenlerin iltica etme veya yerleşme niyeti olmadan hedef devlete ya da kabul eden devlete ulaşmak için üzerinden geçtikleri veya geçmek istedikleri devlettir.
- (c) “Hedef devlet”, kitlesele göçmenlerin iltica talebinde bulunmak ya da yerleşmek için son durak olarak gitmek istedikleri ancak henüz sınırı[nı] geçmedikleri devlettir.
- (d) “Ev sahibi devlet”, kitlesele göçmenlerin fiili olarak iltica ettikleri veya buldukları devlettir.
- (e) “Menşe devlet”, göçmenin vatandaşı olduğu veya o kişinin mutad meskeninin bulunduğu devlettir.

İKİNCİ KISIM

KİTLESELE GÖÇMENLERİN SEYAHAT ÖZGÜRLÜĞÜ

Madde 4

Bir Ülkeden Ayrılma Hakkı

Kitlesele göçmenler; güvenlik, kamu düzeni, kamu sağlığı veya ahlakı ya da başkalarının hak ve özgürlükleri için gereken ve hukukun dayattığı sınırlamalara tabi ve Milletlerarası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi tarafından tanınan diğer haklara uygun olarak kendi ülkeleri dahil olmak üzere tüm ülkelerden ayrılma hakkına sahiptir.

Madde 5

Bir Kimsenin Kendi Ülkesine Dönme Hakkı

Kitlesele göçmenler, kendi ülkelerine dönme haklarından keyfi olarak mahrum bırakılamaz. Menşe devlet, kendi vatandaşı olan ya da ihraçları esnasında kendi toprağında daimi ikamet hakkını haiz olan göçmenlerin dönüşünü kabul eder.

ÜÇÜNCÜ KISIM DEVLETLERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Madde 6

Geri Göndermeme

1. Her devlet geri göndermeme yükümlülüğü ile bağlıdır. Bu yükümlülük –ekonomik kitlesel göçmenler hariç olmak kaydıyla– yalnızca mültecilere tatbik olunur.
2. Ancak eğer bir mültecinin bulunduğu ülkenin güvenliği için bir tehlike olarak görülmesi için makul sebepler bulunuyorsa ya da o şahıs bilhassa ağır bir suç veya kabahatten kesin hükümle mahkum edilmek suretiyle o ülke toplumu için tehlike teşkil ediyorsa geri göndermeme ilkesinden faydalanamaz.
3. Geri gönderme yasağı açık denizlerdeki gemi[ler]e de tatbik olunur.

Madde 7

Yardım Sağlama Görevi

Geçiş devleti, hedef devlet ve ev sahibi devlet; insanlığın mülahazat-ı esasiyesi temelinde kitlesel göçmenlere yardım etmekle görevlidir.

Madde 8

Kitlesel Göçmenlerin Geçiş Devletinden Geçmesi

Geçiş devleti, 4. madde hükümlerine hâle gelmeksizin, kitlesel göçmenlerin geçiş devletinden geçmesini temin eder. Geçiş devleti, onların geçmelerini –uygun hâllerde– Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Temsilcisi’yle, yardım kuruluşları ve hedef devlet ile iş birliği içinde temin edebilir.

Madde 9

Ayrımcılık Yapmama

1. Milletlerarası Hukuk mucibince, kitlesel göçmenlere ayrımcılık yapılmaksızın muamele edilmelidir.
2. Göçmenler arasında –1. Fıkranın hükümleri ile bağlı kalmaksızın– meşru ve makul bir amaç gütmesi ve nesnel temellere dayanması kaydıyla giriş ve ikamete dair mevcut yerel mevzuat temel alınarak ayırım yapılabilir.

Madde 10

Bir Mültecinin İhraç Edilmesinin Koşulları

1. Bir mülteci, ev sahibi devlet tarafından, –bu devlet o kişinin devletin güvenliğine tehdit oluşturduğuna dair makul gerekçelere sahip olmadıkça ya da o kişi özellikle ağır bir suç veya kabahatten nihai olarak mahkûm edilmedikçe ve o devletin toplumu için bir tehlike arz etmedikçe– ihraç edilemez.
2. İlgili mültecinin ihraç edilmesi, başka daha hafif seçenekleri tercih etmekte serbest olan ev sahibi devletin takdirindeki yalnızca bir seçenektir.

Madde 11

Göçmenlerin Topluca İhraç Edilmesi Yasağı

1. Kitlesele göçmenlerin topluca ihraç edilmesi yasaktır.
2. Ev sahibi devletin sığınma veya mülteci statüsüne kabul edilmeyen kitlesele göçmenleri –her birinin özel durumunu değerlendirmeksizin– grup olarak menşee veya geldiğı ülkeye geri göndermeye zorladığı her türlü tedbir topluca ihraç anlamına gelir.

DÖRDÜNCÜ KISIM DENİZDE KİTLESEL GÖÇMENLERE YARDIM

Madde 12

Denizde Yardım Etme Görevi

1. Devletler denizde tehlike veya sıkıntı içerisindeki kitlesele göçmenlere yardım etmek üzere birbirleri ile işbirliği yaparlar.
2. Her devlet kendi bayrağını taşıyan gemileri denizde tehlike veya sıkıntı içerisindeki kitlesele göçmenlere yardım etmekle mükellef kılar.
3. Her kıyı devleti kendi egemenliğine tabi deniz alanlarında tehlike veya sıkıntı içerisindeki kitlesele göçmenlere yardım eder.
4. Devletler kendi karasuları ötesindeki sularda tehlike ve sıkıntı içerisindeki kitlesele göçmenlere yardım etmek için çaba harcar.
5. Bu madde Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin ilgili hükümlerine uygun olarak tatbik olunur.
6. Bu madde 4. madde hükümlerine haled getirmez.

BEŞİNCİ KISIM KİTLESEL GÖÇMENLERİN İNSAN HAKLARI

Madde 13

İnsan Onuruna Saygı ve İnsaniyet İlkesi

1. Devletler kitlesel göç sonucu oluşan durumu yönetirken göçmenlerin insan onuruna saygı göstermeli ve saygı gösterilmesini temin etmelidir. Devletler insaniyet ilkesine, İnsan Hakları Hukuku'na, Mülteci Hukuku'na ve Milletlerarası İnsancıl Hukuk'a uygun bir şekilde hareket etmelidir.
2. Bu amaçla, ev sahibi devlet göçmenlerin statülerini mümkün olduğunca hızlı bir şekilde belirlemelidir. Ev sahibi devlet, statü belirleme [işlemi] askıda iken kitlesel göçmenlerin eğitim ve öğretime erişimini sağlamalıdır.

Madde 14

Yaşamın Korunması, İşkence ve İnsanlık Dışı ya da Kötü Muamele Yasağı

Kitlesel göçmenler işkence ya da insanlık dışı ve kötü muamele görme riskinin olduğu bir devlete veya yaşamlarının –başka sebeplerin yanı sıra– ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka görüş, millî, etnik veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum veya başka bir durum sebebiyle veya Milletlerarası Hukuk'ça izin verilmeyen başka herhangi bir sebeple tehdit edildiği bir ülkeye geri gönderilemezler.

Madde 15

Kadınlar, Çocuklar ve Diğer Savunmasız Kişilerin Özel Durumları

1. Devletler kitlesel göç sonucu oluşan durumu yönetirken kadınlar, çocuklar ve diğer savunmasız kişilerin özel durumlarını Milletlerarası Hukuk'a uygun olarak dikkate almalıdır.
2. Bu kişileri koruyan milletlerarası sözleşmelere henüz taraf olmayan devletler taraf olmaya teşvik edilir.

ALTINCI KISIM KİTLESEL GÖÇ YÖNETİMİNDE KÜLFET PAYLAŞIMI

Madde 16

Kitlesel Göçmen Alım Külfetinin “Güvenli Ülkelerle” Paylaşımı

1. Bir devlet, kitlesel göçmen alım külfetini azaltmak için çift taraflı veya çok taraflı düzenlemeler çerçevesinde, göçmenlerin bir kısmını onları kabul etmeye karar veren bir veya birden fazla “güvenli ülkelere” yönlendirebilir.

2. Bu bağlamda, “güvenli ülke” kavramı devletlerce kararlaştırılan kesin ölçütlere göre tanımlanmalıdır. Bir devletin “güvenli ülke” olarak tespiti; insan hakları, mülteciler, milletlerarası göç ve insani ilişkiler meselelerinden sorumlu temel milletlerarası kurumların temsilcilerinden oluşabilecek *ad hoc* bir milletlerarası organın yetkisine verilmelidir.

Madde 17

Dayanışma, Genel ve Paylaşılmış Sorumluluk

1. Kitlesele göç yönetimi; coğrafi durumları, kapasiteleri ve kaynakları nispetince tüm devletlerin dayanışmasını gerektirir.
2. Bu [husus], bilhassa, kitlesele göçü doğuran durumun menşesinde bulunan veya bu duruma müdahil olmuş devletlerin ve/veya milletlerarası örgütlerin sorumluluğunu gerektirir. Bu devletlerin ve/veya milletlerarası örgütlerin durumun yönetimine katkısı, bu durumun oluşumuna müdahil olma seviyelerine bağı olmalıdır.

Madde 18

Ev Sahibi Devlete Hususi Yardım

Ev sahibi devlet, kitlesele göç yönetiminde harcadığı özel çabadan dolayı, insanlığın yararı için yüklendiği külfete istinaden milletlerarası toplumdan yeterli yardımı almayı hak eder. Bu yardım, bir kitlesele göçmen akınının ev sahibi devletin toplumsal kurum ve yapılarını dağıtarak istikrarına bir tehdit oluşturmasının muhtemel olduğu durumları hususiyetle dikkate almalıdır.

Madde 19

Milletlerarası Haksız Fiil Sorumluluğu

Kitlesele göçün sebebi hukuka aykırı ise, sorumlu devlet ve/veya milletlerarası örgüt, milletlerarası haksız fiiller için milletlerarası sorumluluk rejimine tabidir.

YEDİNCİ KISIM DEVLETLERİN BİRBİRİYLE VE YARDIM VE MÜLTECİ DESTEK ORGANLARIYLA İŞ BİRLİĞİ

Madde 20

Koordinasyon ve İş Birliği

Kitlesele göç sonucu oluşan durumun yönetiminde devletler birbirleri arasında ve milletlerarası örgütler ve yetkili hükümet dışı örgütlerle iş birliği yapar ve faaliyetlerini koordine ederler.

Madde 21

Geri Kabul Anlaşmaları

Devletler, ev sahibi devlete kabul edilmeyen kitlesel göçmenlerin insan onuru ve haklarına saygı duyarak geri kabulü için bu göçmenlerin düzenli bir şekilde geri dönüşünü sağlamak amacıyla anlaşmaya varmaya teşvik edilir.

SEKİZİNCİ KISIM

**KİTLESEL GÖÇ YÖNETİMİNDE SÖZLEŞMESEL ÇERÇEVEYİ
GÜÇLENDİRME**

Madde 22

Kitlesel Göç Üzerine Bir Hukuki Çerçeve Belgesinin Sonuca Bağlanması

Devletler, –geçici göç dalgaları dâhil– kitlesel göç akımlarının ev sahibi ve menşe devletleri arasında doğrudan iş birliğini düzenleyen evrensel nitelikte temel bir hukuki belgeyi müzakere etmeye teşvik edilir.